

دکتر
امیرحسین
راهیمی
فراستانی

«وازنشانه‌های اواین است که همسرانی ازجنس خودتان برای شما آفرید تا درکنار آن‌ها آرامش یابید و درمیانتان مودت و رحمت قرار داد. در این، نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند». این جمله نورانی، بخشی ازآیه۲۱سوره مبارکه روم است که درآن خداوند متعال به آدمی بشارت می‌دهد برای آرامش شما همسرانی آفریدیم ازجنس خودتان تا درکنار هم به آرامش برسید. حال به راستی انسان‌ها چه بلایی سر خود می‌آورند یا چگونه رفتار می‌کنند که این نعمت الهی که قرار است حال ما را خوب کند، لحظات عمرمان را به بهترین لحظه تبدیل کند و نیازهای روحی و جسمی‌مان را برطرف سازد، گاهی در مسیر عکس حرکت می‌کند؟ ذات و فطرت انسان، پاک است و بر مبنای شفافیت و سلامت، بنا نهاده شده است و هرکه دراین مسیر حرکت و زندگی کند، بدون شک آرامشی دائمی خواهد

داشت که هم زندگی دنیایی او را سامان می‌بخشد و هم عاقبتش را به خیر می‌کند. اما این آدم سرکش و در بسیاری مواقع نافرمان، گاه لج‌بازی می‌کند و می‌اندشناگری می‌شود که دوست دارد خلاف جهت آب شنا کند و کلی انرژی و توان خود را بدین شکل هدر بدهد و گذر از مسیر را برای خود سخت و پیچیده کند. آنچه در زندگی زنابویشی قطعی است، همین معنا و برداشتی است که این آیه شریف به صراحت به آن می‌پردازد. اما آدمی دربرابر برخی مسائل زندگی از خود رفتارها یا واکنش‌هایی نشان می‌دهد که به مرور زمان، کار را برای خود سخت می‌کند. هر مرد و زنی که باهم پیمانی دائم و پریرکت می‌بندند، ازدواج می‌کنند و خانواده تشکیل می‌دهند. کاری را انجام داده‌اند که پیامبر اعظم(ص) از آن چنین یاد می‌کنند: «در اسلام، بنایی که در نزد خدا محبوب‌تر از ازدواج باشد، نیست»، اما این اقدام مهم به آن معنا نیست که همواره همه چیز گل و بلبل باشد و هیچ‌گاه اختلافی به وجود نیاید یا چاشنی ایجاد نشود، حتی گاهی این اختلاف‌ها و مشکلات، مسائل پیچیده یا دعوای شدید ی ایجاد می‌کند که بسیار مهم است قبل از هر چیزی، شیوه رفتار و گفتار صحیح درباره آن را بیاموزیم. باید بی‌پذیریم زندگی خوب داشتن، نیازمند آموزش دیدن باتوجه به شرایط جامعه است. هر فردی حتی اگر مدارج علمی و تحصیلی بسیار بالایی نیز داشته باشد، باید همواره از لحاظ روان‌شناختی و اصول مدیریت، رفتار خود را نیازمند توسعه و آموزش بداند. این جمله بدان معناست که بهره‌گیری از دانش روز تجربه‌های دیگران و مشاوره، نیاز دائمی انسان است که در هر سنی به اقتضای شرایط هر فرد، احتیاج به آن قطعی است، هرچند کم‌وکیف آن برای افراد مختلف، متفاوت خواهد بود. علاوه بر این، لازم است در خانواده کارهایی در جهت افزایش نور معنوی و به دنبال آن، حل اختلاف‌های خانوادگی صورت پذیرد. نگاه مهربانانه و اهدای عشق و محبت به اعضای خانواده، از توصیه‌های مؤکد اسلام است که برای آن، خداوند مهربان وعده اجر و پاداش بی‌کران داده است؛ امر مهمی که علم روز در حوزه مدیریت خانواده و رفتار عمومی نیز به شدت بر آن تأکید می‌کند. علاوه بر مهرورزی و عشق‌ورزی، اصول مهمی همچون معنویت، خویش‌ن داری، وفاداری، فداکاری، تبعیت اهداف فردی از اهداف خانوادگی، یاری‌رسانی و توجه و گذشت، از مهم‌ترین توصیه‌های لازم برای حفظ اصالت رفتاری انسان در میان اعضای خانه و خانواده است. خانواده بهترین و امن‌ترین قرارگاه رفتاری و پناه عاطفی انسان است که می‌تواند امید به زندگی را افزایش دهد، در بسیاری زمینه‌ها، مانع انحراف و اشتباه انسان شود و در بروز مسائل و مشکلات با روحیه مودت و همکاری میان اعضای آن، گذر از مسیر تعالی و پیشرفت را سالم‌تر و راحت‌تر کند. از نظر شرعی و عرفی در جریان زندگی و در طول ارتباط میان زن و مرد، والدین و فرزندان، خواهرها و برادرها و... حقوق و تکالیف متقابلی وجود دارد که باید برای دستیابی به زندگی سالم و راحت، همه افراد آن‌ها را به شایستگی فرا بگیرند و به مفاد آن وفادار و متعهد باشند. در این صورت، رفتار خانوادگی به بهترین وجه مدیریت خواهد شد و رفتار انسان در خانه و درکنار اعضای خانواده بر مدار قانون، انصاف و اخلاق پیش خواهد رفت.

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به شماره پیامک ۳۰۰۷۲۸۹ یا ما در میان بگذارید.

● **سؤال:** در قرآن کریم ذیل آیه ۴ سوره نساء آمده است که مردان امت اسلامی در تشکیل خانواده، نه سفارش به پرداخت مهریه، بلکه ملزم به ایفای آن شده‌اند. اما کدام مهریه؟ مهریه‌های متعارف یا مهریه‌های پرداخت‌نشده‌نی؟!

● **پاسخ اجمالی:** نخله یا مهریه که در کلام!.. مجید با عنوان صدق از آن یاد شده است، به استناد لغت‌شناسان از ماده صدق گرفته شده و به این دلیل به صدق شهرت یافته است که از صداقت مرد در علاقه‌مندی‌اش به زن حکایت دارد، نه یک وعده دور از عمل که با استناد به پرونده‌های آرشویی و موضوعات مفتوحه در ستاد مردمی دیه، ع شر آن‌ها نیز با وجود پیگیری‌های قانونی پرداخت نمی‌شود. اسلام درباره میزان مهریه به دلیل توافقی بودن آن و البته تفاوت موضوع استطاعت افراد، معیار معینی را مطرح نکرده و بر همین اساس برای میزان مالی یا مهرالمسمی که هنگام عقد تعیین می‌شود، سقفی قائل نشده است. در ملائت یا نهایت تعهد مرد، شارع ورود نکرده است، اما با توجه به مستندات دیگر قرآنی مانند آنچه در آیه۲۰سوره نساء آمده، از مهریه با عنوان «قنطار» یا همان «مال انبوه» یاد شده است. در کتاب‌های تاریخی افزون بر این عبارت، احادیث متعددی بر مالیت مطلوب مهریه تأکید دارد، اما در مقابل، روایات متواتری نیز در باب استحباب مهریه‌های کم مطرح شده است که تأکید می‌کند این میزان شایسته نیست از مهرالسنه (پانصد درهم یا پنجاه دینار) تجاوز کند.

تحدید مهریه

برخی فقها مانند سید مرتضی، از فقهای بزرگ شیعی، عقیده دارند که مهرالمسمی نباید از مهریه متعارفی که پیامبر اکرم(ص) برای همسر و فرزندان خویش معین فرموده‌اند تجاوز کند. این‌عالم‌پرنفوذ که بیشتر شهرتش بابت گرایش‌های عقلانی او در قلم و کلام است، در موضوع محدود کردن دایره صدق یا تحدید مهریه، سه دلیل اقامه می‌کند که افزون بر قدر متیقن و اجماع، روایت مفضل بن عمر است که در آن امام صادق علیه‌السلام تصریح می‌کنند هرکسی مازاد بر مهرالسنه مالی دریافت کند، موظف است آن را مسترد کند. استاد مراجع بزرگی چون شیخ طوسی در باب مذمت تعیین مهریه‌های سنگین می‌نویسد: «قدر متیقن در اسلام، مهرالسنه بوده و زاید بر آن فساد انگیز خواهد بود. (اصل در باب معاملات فساد است). پس هرچه بیش از مهرالسنه باشد، به حکم اصاله الفساد، باطل بوده و مفسده دارد.» با این همه، مشهور فقها رعایت مقدار خاصی را درباره مهریه‌ها الزامی ندانسته‌اند.

تغییر ماهیت مهریه

اکنون به سبب امضای عقد نامه در دفاتر تعهد مهریه جنبه مالی پیدا کرده است و به محض قبولی، در زمره حقوق قابل استیفای زن درمی‌آید، اما نباید غافل بود که مهریه در عصر شارع نوعا ماهیت تملیکی داشت و در رعایت آن بالفعل و عندالقدرة بودن آن ملاک بود، به عبارت دیگر، خطبه که جاری می‌شد، به‌طور معمول بخش یا همه مهریه از سوی مرد به تملیک زن می‌رسید، (اتفاقی که امروز با عندالاستطاعه کردن موضوع مهریه تا حدودی از اهمیت افتاده است، اما باید توجه داشت که توانایی نداشتن صاحب ذمه، به دلیل اینکه عقد زوجیت منوط به تعیین آن بوده است، می‌تواند از لحاظ شرعی بر ناکج شبهه و خدشه وارد کند. تعهد مالی به آنچه از توان مرد خارج است، از مصادیق عیان تعهدات غیرمقدور است و این امر به اتفاق صاحب‌نظران، تکلیف به مالایطاق محسوب می‌شود و تأیید آن از منظر فقه ممکن نخواهد بود. منظور از بیان این مطالب، صرفا محال بودن تعهد مهریه نیست، بلکه منظور آن توافق‌هایی است که در آینده نیز استیفای آن عادات و عقلا برای یک فرد غیرمقدراست.

پیوندی از جنس آرامش

آئنه مستقیم(۱) اگرچه وصف آسمانی برای ازدواج امیرالمؤمنین(ع) و حضرت زهرا(ص) به کار برده می‌شود، اما فرصتی است تا با نگاه به این الگوی دردسترس و اجرashدنی، ما هم ازدواج‌هایمان را به سمت آسمانی شدن سوق دهیم و در پرتو ازدواج، خانواده‌ای بسازیم که هم مایه آرامش زوجین است و هم بستر رشد فرزندان مؤثر در فضای اجتماع؛ بچه‌هایی که چشم به مسیر فرزندان علی(ع) و زهرا(ص) دارند. در بررسی چگونگی چنین اتفاق مبارکی با حجت‌الاسلام والمسلمین ابراهیم بهاری، استاد حوزه و دانشگاه و کارشناس برنامه‌های معارفی رسانه ملی، گفت‌وگو کرده‌ایم.

افراد و سپس در جامعه ایجاد می‌کند. علاوه بر این، ازدواج تنها راه تداوم نسل انسانی است و بدون آن انسان وارد حریم‌های آلوده می‌شود. برای همین است که انبیا و اولیا به ازدواج بسیار تأکید کرده‌اند و پیامبر اکرم(ص) ازدواج را سبب تکمیل دین معرفی می‌کنند.

مطلق برسند. اینکه خداوند پس از خلقت آدم(ع)، حوا را خلق کرد و همسر او قرار داد نیز برای تأمین همین آرامش بوده است. در قرآن آمده است که زن و مرد سبب سکینه قلبی و مایه آرامش یکدیگر هستند و ازدواج چنین آرامشی را در مجموعه

تشکیل خانواده به عنوان کانون محبوب و مورد توجه خداوند عالم در آیات قرآن بسیار مورد تأکید قرار گرفته است و در آیه۲۱سوره مبارکه روم تصریح می‌کند که انسان را از دو جنس زن و مرد آفریده و نقطه عطف این خلقت دوگانه آن است که ازدواج کنند و با ازدواج به آرامش

که رسول خدا(ص) فرمودند: «بهترین شما حرمت‌گذارترینتان به خانواده است و من از همه شما به خانواده حرمت بیشتری می‌گذارم.» این حفظ حرمت، ضامن حیات و بقای خانواده است. در این میان بین زن و مرد تفاوتی نیست. زیرا پروردگار عالم تفاوتی میان زن و مرد قائل نیست و هر دو را پایه ادامه نسل انسانی معرفی می‌کند و بهترین انسان را باتقواترین آن‌ها می‌داند.

پیامبر اکرم(ص) فرمودند: «ازدواج سنت من است، هرکس به آن عمل نکند، از من نیست» و نیز از ایشان است که: «من از دنیای شما سه چیز را دوست دارم؛ نماز، عطر و زن.» این سخنان اهمیت ازدواج و علاقه‌مندی معصومان(ع) به تشکیل خانواده را نشان می‌دهد. ما نیز به عنوان محبان و شیعیان آن‌ها باید دغدغه مند ازدواج و تشکیل خانواده باشیم. تشکیل و حفظ بنای خانواده در اسلام به اندازه‌ای مهم است

از پیامبر اکرم(ص) نقل است که فرمودند: «فرزندان را پیش از اینکه ازدواج کنید، خوب تربیت کنید.» پرسیدند این‌چطور ممکن است، درحالی‌که آن زمان فرزندی نداریم؟! حضرت(ص) فرمودند: «لقمه‌هایی که می‌خورید، نسل و آینده شما را می‌سازد.» یعنی برای ازدواج موفق و داشتن فرزندان صالح باید پیش از ازدواج مراقبت و خودسازی را آغاز کرد. ازدواج سنت نبوی و سیره معصومان(ع) است، چنان‌که

تعبیر دیگری که قرآن برای همسر به کار می‌برد، «لباس» است. باید دید لباس چه ویژگی‌هایی دارد که همسر به آن تشبیه می‌شود. لباس جنبه پوشانندگی دارد و عیوب انسان را پنهان می‌کند. همسر هم باید چنین باشد و اگر این صفت عیب‌پوشی و رازداری بین زن و شوهر باشد، به جامعه هم سرایت می‌کند. چون در سایه چنین خانواده‌ای بچه‌های رازدار و عیب‌پوش تربیت و وارد جامعه می‌شوند. البته این پوشانندگی لباس جلوه دیگری هم دارد که همان محافظت از گرما و سرماست. وقتی همسر به لباس تشبیه می‌شود، یعنی زن و شوهر باید در سختی‌ها و مسیر زندگی محافظ و یار و همراه هم باشند، دوشادوش بروند و یکدیگر را تنها نگذارند. این محافظت از یکدیگر رمزی مهم در دوام و بقای خانواده است.

حجت‌الاسلام والمسلمین بهاری:

حضرت خدیجه(ص) و حضرت زهرا(ص) همه اوصافی را که یک زن باید داشته باشد، دارا بودند؛ اعم از وقار، حیا و عفت، شجاعت و صلابت، رعایت تام و تمام حریم و حقوق همسر، فرزنداوری و...

این نقش را همسر هم می‌تواند و باید ایفا کند. وقتی در نبود یکدیگر حرمت هم را نگاه دارند و خوبی همدیگر را بگویند، اعتبار همسر را عیان و امکان تفاخر برای داشتن چنین همسری را برای خود فراهم می‌کنند.

پس از شهادت حضرت زهرا(ص) مرضیه(ص) درصدد انتخاب همسر برای امیرالمؤمنین(ع) برآمد. امام علی(ع) تأکید کردند: «برای من همسری انتخاب کن که دارای اعتبار و آبرو و شجاعت و نیز فرزنداور باشد.» کفویت موضوعی بسیار حیاتی و مهم در ازدواج است. اینکه پیامبر اکرم(ص) پس از حضرت خدیجه(ص) و نیز امیرالمؤمنین(ع) پس از حضرت زهرا(ص) زوجات متعدد داشتند، برای آن بوده که هیچ‌یک از آن همسران کفو آن‌ها نبودند. کفو پیامبر اکرم(ص) خدیجه کبری(ص) بود و کفو امیرالمؤمنین(ع) زهرا(ص) مرضیه(ص). همین کفویت هم باعث شد که در زمان حیات آن‌ها لزومی به ازدواج با دیگری نداشته باشند، وگرنه خدا آن‌ها را از

درباره اینکه‌چطور ازدواج و کدام همسر را انتخاب کنیم که چنین کارکرد و رهاوردی برایمان داشته باشد، باز هم دین به ما نسخه راهگشا داده است؛ نسخه‌ای به نام کفویت. کفویت در دو بعد شخصی و خانوادگی یا فردی و اجتماعی عاملی مهم در انتخاب همسر است؛ مانند اینکه غیرمسلمان را نباید به همسری برگزید، مگر اینکه او هم به اسلام مشرف شود. در رعایت کفویت برای انتخاب همسر از پیامبر اکرم(ص) و ائمه معصوم(ع) توصیه بسیار است. پیامبر اسلام(ص) فرمودند: «از خانواده شراب‌خوار و رباخوار همسر انتخاب نکنید.» ایشان حتی درباره همسرگزینی از برخی طوایف و قبایل نهی می‌کردند و می‌فرمودند این‌ها نسل شما را درگیر می‌کنند. وقتی متقبل

تدین اعم از عفت، پاک دامنی، حیا، صبر، متانت و ...، مریم‌عذرا(ص)، آسیه(ص)، خدیجه کبری(ص)، حضرت زهرا(ص) و حضرت زینب(ص) با آن همه مصیبت، حیا و عفت را از دست ندادند و حضرت زینب(ص) حتی در مجلس کوفه و شام هم با حیا و عفاف از امامت و ولایت دفاع کردند. شجاعت و عفت در آن‌ها ممزوج شده بود. اما ما تک بعدی عمل می‌کنیم، شجاعت بدون حیا در زن نشانه دردیگی است.

جامعه می‌شود و این به حمایت خانواده‌ها وابسته است. دست برداشتن از چشم‌وهم‌چشمی‌ها و تجمل‌گرایی و نیز حمایت‌های ساده و مستمر خانواده باعث می‌شود ازدواج‌ها آسان و پایدار شود و جامعه‌ا راسته به اخلاق دینی شکل بگیرد. کمک بدون دخالت و حمایت بی‌چشمداشت از زوج‌های

ازدواج بموقع و پایدار، یعنی دختران در هجده سالگی و پسران در بیست‌وسالگی به پایداری خانواده کمک می‌کند. ازدواج مانع تحصیل نیست. خانواده‌ها به بهانه تحصیل و کار مانع‌تراشی نکنند و حمایتشان را به خانواده‌های جدید و نوپا تسری دهند. ازدواج پایدار باعث تکثیر نسل سالم در